

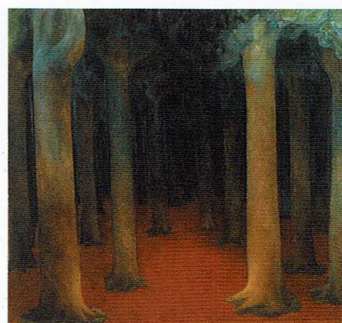
LISTAMENN Á SÝNINGUNNI

Dórarinn B. Þorláksson (1867-1924)
Ásgrímur Jónsson (1876-1958)
Jón Stefánsson (1881-1962)
Jóhannes S. Kjarval (1885-1972)
Kristín Jónsdóttir (1888-1959)
Júlíana Sveinsdóttir (1889-1966)
Jón Þorleifsson (1891-1961)
Finnur Jónsson (1892-1993)
Gunnlaugur Blöndal (1893-1962)
Ásmundur Sveinsson (1893-1982)
Snorri Arinbjarnar (1901-1958)
Gunnlaugur Scheving (1904-1972)
Þorvaldur Skúlason (1906-1984)
Jóhann Briem (1907-1991)
Jón Engilberts (1908-1972)
Sigurjón Ólafsson (1908-1982)
Svavar Guðnason (1909-1988)
Nína Tryggvadóttir (1913-1968)
Kristján Davíðsson (f. 1917)
Valtýr Pétursson (1919-1988)
Ásgerður Búadóttir (f. 1920)
Jóhannes Jóhannesson (1921-1998)
Hörður Ágústsson (f. 1922)
Guðmunda Andrésdóttir (f. 1922)
Karl Kvaran (1924-1989)
Hjörleifur Sigurðsson (f. 1925)
Gerður Helgadóttir (1928-1975)
Magnús Pálsson (f. 1929)
Bragi Ásgeirsson (f. 1931)
Jón Gunnar Árnason (1931-1989)
Erró (f. 1932)
Kristján Guðmundsson (f. 1941)
Sigurður Guðmundsson (f. 1942)
Hreinn Friðfinnsson (f. 1943)
Magnús Tómasson (f. 1943)
Helgi Þorgils Friðjónsson (f. 1953)
Georg Guðni (f. 1961)
Sigurður Árni Sigurðsson (f. 1963)

Sýningarstjóri Ólafur Kvaran

Listasafn Íslands

Íslensk myndlist á 20. öld Verk úr eigu safnsins

15.12.2001 - 15.01.2002

Listasafn Íslands

Fríkirkjuvegur 7, póstbúlf 668, 121 Reykjavík

Sími 515 9600, fónbreið 515 9601

Netfang: list@natgall.is, www listasafn.is

Listasafn Íslands

Salur 2

Brautryðjendur í upphafi 20. aldar

Þórarinn B. Þorláksson (1867–1924) lærði myndlist á Listaakademíinu í Kaupmannahöfn 1896–99 og í einkaskóla Haralds Foss 1899–1902. Hann hélt fyrstu málverkasýninguna sem haldin var á Íslandi, í Glasgow-húsinu við Vesturgötu í desember aldamótaárið 1900. Landslagsmyndir Þórarins sýna náttúruna í upphöfnu ljósi í anda þýsk-danskrar rómantíkur, þar sem hreinleiki og fegurð náttúrunnar eru ímyndir listrænnar fegurðar.

Ásgrímur Jónsson (1876 – 1958) stundaði nám við Listaakademíuð í Kaupmannahöfn 1900–03 og dvaldist að mestu í Danmörku til 1907. Hann hélt sína fyrstu sýningu í Melsteðshúsi í Reykjavík 1903 og tók reglulega þátt í samsýningum á Charlottenborg í Kaupmannahöfn næstu árin. Auk olíumálverks lagði Ásgrímur stund á vatnslitamálun frá 1904 og náði snemma miklum árangri á þeim vettvangi. Í upphafi einkenndist myndlist Ásgríms af þeirri upphöfnu rómantísku náttúrusýn, sem einnig var að finna í verkum Þórarins. Birtan og víðerni íslenskrar náttúru voru þeim viðmið algildrar fegurðar.

Salur 1

Upphaf íslensks modernisma

Í þessum sal eru valin verk úr eigu safnsins eftir nokkra þá listamenn sem settu mestan svip á íslenska myndlist á fyrri hluta aldarinnar og áttu mestan þátt í að innleiða myndmál modernismans í íslenska myndlist.

Þar er fyrst að telja þá **Jóhannes S. Kjarval** (1885– 1972) og **Jón Stefánsson** (1881–1962). Hvor með sínum hætti höfðu þeir afgerandi áhrif á þróun íslenskrar myndlistar. **Jóhannes S. Kjarval** stundaði nám við Listaakademíuð í Kaupmannahöfn 1913–17 og dvaldi að mestu í Danmörku til 1922 en fór til Ítalíu 1920 og Frakklands 1928. Áhrif frá táknhyggju og kúbisma komu snemma fram í verkum hans, en eftir Frakklandsdvölinu 1928 kom hann fram sem hinn fullmótaði expressjóníski landslagsmálari.

Jón Stefánsson hóf listnám sitt í Kaupmannahöfn og hélt síðan til Parísar í skóla Henri Matisse árið 1908 þar sem hann dvaldi í þrjú ár. Í París varð Jón fyrir sterkum áhrifum frá list Cézanne sem átti ekki aðeins eftir að marka verk hans sjálfs, heldur einnig annarra íslenskra listamanna um árabíl. List Jóns einkennist öðru fremur af formrænu samræmi, innra jafnvægi og rökrænni byggingu.

Kristín Jónsdóttir (1888–1959) varð fyrst íslenskra kvenna til að leggja fyrir sig myndlist. Hún lærði málalari í Kaupmannahöfn. Myndir hennar lýsa nánasta umhverfi hennar, kyrralífi, landslagi og mannlífi, og sýna glögglega þau áhrif frá frönskum síðimpressjónisma, sem Jón Stefánsson átti ekki hvað síst ríkan þátt í að innleiða hér á landi.

Júlíana Sveinsdóttir (1889–1966) lærði myndlist í Danmörku, þar sem hún bjó lengst af. Hún varð ásamt Kristínu Jónsdóttur fyrst íslenskra kvenna til að leggja fyrir sig myndlist sem atvinnu. Júlíana þróaði með sér ljóðrænan expressjónískan stíl í landslagsmyndum sem sverja sig í ætt við danska landslagshefð.

Finnur Jónsson (1892 – 1993) hélt til Kaupmannahafnar 1919 og síðan til Dresden 1922–25, þar sem hann nam myndlist og kynntist bæði Kokoschka og Kurt Schwitters. Finnur mótaðist á Þýskalandarárunum af framsækinni þýskri myndlist og gerði á árunum 1922–25 fyrstur íslenskra myndlistarmanna abstrakt myndverk með táknrænu ívafi. Eftir heimkomuna tók hann hins vegar upp frásagnarkennd myndefni með expressjónísku myndmáli. Í verkum Jóns **Þorleifssonar** (1891–1961) og **Gunnlaugs**

Blöndals (1893–1962) gætir áhrifa frá frönskum expressjónisma í djarfri notkun andstæðra lita, en báðir dvöldust þeir um hríð í París eftir nám í Kaupmannahöfn, einkum Blöndal, sem var nemandi franska málarsins André Lhote. Í verkum hans er að finna upphafningu á fegurð og munúð sem skapar honum sérstöðu meðal samtíðarmanna hans í íslenskri myndlist. **Ásmundur Sveinsson** (1893–1982) nam höggmyndalist í Kaupmannahöfn 1919–20 og í Stokkhólmi 1920–26 og dvaldi í París 1926–29, þar sem hann þróaði sinn þunga og expressjóníska stíl, sem oft hafði að viðfangsefni vinnandi fólk eða íslensk þjóðsagnaminni.

Snorri Arinbjarnar (1901–58) stundaði myndlistarnám í Ósló og Kaupmannahöfn í lok þriðja áratugarins og er kunnastur af verkum sínum frá 4. og 5. áratugnum, sem vísa til hins íslenska sjávarþorps og hversdagslífs en eru einföld í myndbyggingu og litrófi.

Gunnlaugur Scheving (1904–72) stundaði myndlistarnám í Kaupmannahöfn 1923–30, bjó síðan á Seyðisfirði og í Grindavík en settist að í Reykjavík 1935. Hann var í forystu þeirra listamanna á fjórða áratugnum sem hafnaði landslaginu og fjallaði um manninn og umhverfi hans í verkum sínum. Scheving er einkum þekktur fyrir stórbrotin málverk þar sem íslenski sjómaðurinn og mjaltakonan verða honum tákngevingar fyrir tengsl manns og náttúru.

Jóhann Briem (1907–91) stundaði listnám í Dresden í Þýskalandi 1929–34 og þróaði með sér ljóðrænan expressjónisma þar sem saman fór einfaldur en heitur litaskali og einföld myndbygging sem oft sýndi dýr og fólk úti í náttúrunni. Jóhann vann einnig bókaskreytingar þar sem þjóðsögur og ævintýri voru honum hugleikin viðfangsefni.

Jón Engilberts (1908–72) stundaði listnám í Danmörku og Noregi og var einn helsti fulltrúi figúratífs expressjónisma á 4. og 5. áratugnum. Viðfangsefni hans voru oft alþýðufólk til sjávar og sveita. Stíll hans einkenndist af kraftmikilli pensilskrift, munúðarfullum og ástríðuþrungnum litaskala. Auk þess að vera mikilvirkur málari var Jón brautryðjandi í grafíklist hér á landi, þar sem hann lagði einkum fyrir sig tréristur.

Salur 4

Abstraktlist

Í þessum sal sjáum við sýnishorn af verkum þeirra listamanna sem hurfu frá hlutbundinni myndlist á stríðsárunum, en einkum þó eftir síðari heimsstyrjöldina. Myndlist þeirra endurspeglar umbrotatíma stríðsáranna á Íslandi og aukin tengsl íslenskra listamanna við umheiminn eftir stríðið.

Svavar Guðnason (1909–88) var fyrstur íslenskra listamanna til að tileinka sér óhlutbundið myndmál í anda abstrakt-expressjónisma í lok 4. áratugarins. Þótt hann innritaðist í Listaakademíuð í Kaupmannahöfn 1935 var hann að mestu sjálfinemtaður sem málari og fann fljótt samleið með framvarðasveit danskrar myndlistar á stríðsárunum, sem síðar myndaði kjarnann í COBRA-hópnum. Svavar tók virkan þátt í dönsku myndlistarlífi á 5. áratugnum og hélt fyrstu heildstæðu sýninguna á abstrakt-list hér á landi strax eftir stríðið 1945.

Þorvaldur Skúlason (1906–84) stundaði listnám í Ósló, París

Nína Tryggvadóttir, *Gos*, 1964

og Kaupmannahöfn á árunum 1928-39 en settist þá að á Íslandi. Fyrstu verk Þorvalds eru í anda expressjónisma þar sem formbyggingin er einfölduð í myndum sem vísa gjarnan til íslenska sjávarþorpsins. Í upphafi 6. áratugarins varð Þorvaldur einn af forvígismönnum strangflatarmálverksins en lagði undir lokin megináherslu á hreyfingu og samspil línu og litar í abstraktverkum sínum.

Sigurjón Ólafsson (1908-82) stundaði framhaldsnám í höggmyndalist í Kaupmannahöfn 1928-35 og var búsettur þar til stríðsloka 1945. Sigurjón vann einkum í stein fyrstu áratugina og gerði meðal annars skreytingar við opinberar byggingar í Danmörku og á Íslandi sem sýna voldugar stílfærðar myndir af vinnandi fólki. Í upphafi 5. áratugarins koma fram í verkum hans áhrif frá afrískri list og alþýðulist „frumstæðra“ þjóða. Auk steinmynda vann Sigurjón bæði í gífs, tré og málm. **Nína Tryggvadóttir** (1913-68) stundaði nám í Kaupmannahöfn 1935-39 og New York 1943-46. Hún var búsett í París 1952-57 en upp frá því lengst af í New York, þótt hún hefði ávallt mikið samband við Ísland og tæki virkan þátt í íslensku listalífi. Nína þróaði snemma kraftmikinn og einfaldan expressjónisma í málverki sínu, tileinkaði sér strangflatarlist á tímabili í upphafi sjötta áratugarins en mótaði svo abstrakt-expressjónískt myndmál með kraftmikilli pensilskrift sem oft endurómar kraftmikla og hrjúfa áferð og birtu íslenskrar náttúru.

Kristján Davíðsson (f. 1917) stundaði myndlistarnám í Bandaríkjunum 1945-47 og fór í kynnisferð til Parísar 1949, en er að öðru leyti sjálfmenntaður myndlistarmaður. Hann mótaðist annars vegar af bandarískum abstrakt-expressjónisma eftirstríðsáranna og hins vegar af formleysumálverki og svokölluðu „art brut“-málverki Parísarskólans eftir stríð. Kristján innleiddi þessar hugmyndir hér á landi og átti þátt í að brjóta upp þrönga reglufestu strangflatarmálverksins sem var allsráðandi meðal yngri málara hér um miðbik 6. áratugarins.

Valtýr Pétursson (1919-88) stundaði framhaldsnám í Bandaríkjunum 1944-46, í Flórens 1948 og í París 1949-50 og 1956-57. Hann var meðal helstu boðbera strangflatarmálverksins á fyrri hluta 6. áratugarins, en smám saman þróaðust verk hans yfir í lýriskan expressjónisma undir sterkum áhrifum frá franska skólanum. Á áttunda áratugnum fór Valtýr að mála einfaldar figúratífar myndir í anda expressjónisma 4. áratugarins. **Ásgerður Búadóttir** (f. 1920) stundaði framhaldsnám í Kaupmannahöfn á árunum 1946-49. Hún hefur fyrst og fremst unnið með vefnað, þar sem hún hefur tileinkað sér óhlutbundið myndmál, en þó oft með efnislegum og formlegum skírskotunum í íslenska náttúru. Vefnaður Ásgerðar einkennist af strangri formbyggingu og afar næmri tilfinningu fyrir efni vefsins, hvort sem það er ull eða hrosshár, þar sem hún nýtir oft náttúrulega liti þráðarins.

Jóhannes Jóhannesson (1921-98) stundaði framhaldsnám í Bandaríkjunum 1945-46, Ítalíu 1949 og París 1951. List hans sýndi í upphafi áhrif frá Picasso, en þróaðist smám saman upp í hreina óhlutbundna list þar sem byggt var á frjálsri hrynjandi lita og forma þar sem hringformið leikur gjarnan lykilhlutverkið.

Hörður Ágústsson (f. 1922) stundaði framhaldsnám í Kaupmannahöfn 1945-46 og í París, þar sem hann dvaldi lengst af á árunum 1947-52. Í upphafi vann Hörður myndir í expressjónískum anda með táknrænu ívafi, en í upphafi 6. áratugarins gerðist hann einn helsti talsmaður strangflatarmálverksins hér á landi.

Guðmunda Andrésdóttir (f. 1922) stundaði framhaldsnám í Stokkhólmi 1946-48 og París 1951-53. Hún tileinkaði sér myndmál strangflatarlistarinnar snemma á sjötta áratugnum, fyrst með strangt afmörkuðum ferningum og þríhyrningum, en smám saman losnaði um myndbyggingu hennar og frjálsari

teikning með bogalínur og hringform varð áberandi. **Karl Kvaran** (1924-89) stundaði framhaldsnám í myndlist í Kaupmannahöfn 1945-48 og aftur 1955-56. Hann er einn helsti fulltrúi strangflatarmálverksins í íslenskri myndlist og hélt lengst allra málara sinnar kynslóðar tryggð við það tjáningarform, þar sem stefnt var stöðugt að meiri einföldun myndmálsins og megináhersla lögð á hrynjandi, einkum í bogadregnum línur og hringformum.

Hjörleifur Sigurðsson

(f. 1925) stundaði nám í Stokkhólmi og París 1946-

50 og í Ósló 1950-52. Eftir heimkomuna gerðist hann einn af helstu frumkvöðlum strangflatarmálverksins hér á landi og vann í þeim anda fram til 1960 þegar málverk hans tók breytingum í átt til formupplausnar og skírskotana til náttúrunnar.

Gerður Helgadóttir (1928-75) stundaði framhaldsnám í höggmyndalist í Flórens og París 1948-51 og var búsett í Frakklandi til 1970. Hún tók þó virkan þátt í íslensku listalífi og var meðal frumkvöðla hinnar hreinu óhlutbundnu formhugsunar í höggmyndalistinni á 6. áratugnum. Gerður vann einkum í járn og aðra málma og þegar leið á 6. áratuginn urðu verk hennar lausari í forminu, skrautfengnari og fólu stundum í sér skírskotun í síðgotneska list. Gerður var einnig mikilvirk í gerð steindra glermynda og veggmósaíkur.

Salur 3

Nýraunsæi áttunda áratugarins

Í þessum sal eru verk fulltrúa þeirra nýju strauma í íslenskri myndlist sem komu fram á síðari hluta sjöunda áratugarins undir áhrifum frá popplist, konseptlist og flúxus-hreyfingunni. Hér er horfið frá formhyggju eftirstríðsáranna til hins hlutbundna veruleika samtímans.

Magnús Pálsson (f. 1929) lærði leikmyndagerð í Englandi 1949-51 og Vínarborg 1955-56. Hann starfaði síðan lengi við leikhús, en snéri sér alfarið að frjálsri myndlist í upphafi sjöunda áratugarins. Hann hélt fyrstu einkasýningu sína 1967 og hefur alla tíð síðan unnið markvisst að endurnýjun myndmálsins og útvíkkun listhugtaksins. Með skúlptúrum sínum, rýmisverkum, hljóðverkum, myndbandsverkum, gjörningum og leikhúsverkum hefur Magnús brotið niður mörkin á milli listgreina og endurskilgreint mörkin á milli listar og veruleika. Magnús hefur með list sinni og kennslu haft mótandi áhrif á stóran hóp yngri myndlistarmanna á Íslandi.

Bragi Ásgeirsson (f. 1931) stundaði framhaldsnám í Kaupmannahöfn og Ósló 1950-53 og 1955-56 og í München 1958 auk námsdvala á Ítalíu og víðar. Hann hélt sína fyrstu sersýningu 1955. Bragi hefur lagt jöfnum höndum stund á málverk og grafík auk þess sem hann hefur verið mikilvirkur sem kennari og listagnrýnandi. Myndlist Braga byggist á strangri formskipan, hvort sem hann vinnur abstrakt eða figúratíft.

Jón Gunnar Árnason (1931 - 89) var meistari í vélvirkjun frá Iðnskólanum í Reykjavík, en stundaði myndlistarnám hjá Ásmundi Sveinssyni og síðar framhaldsnám í London

Sigurður Guðmundsson, Female with ball, 1999

1965-67. Jón Gunnar gerði einkum skúlptúra og rýmisverk úr málm og blönduðu efni. Auk þess að vera einn af forsprökkum SÚM-hópsins starfaði Jón Gunnar náið með Dieter Roth og Magnúsi Pálssyni. Verk hans þróuðust frá því að vera hreyfanlegir abstrakt-skúlptúrar yfir í það að verða vígvélar og tæki með sterkri pólitískri skírskotun. Síðustu verk Jóns Gunnars höfðu vísun til kosmískra vídda og tengdust áhuga hans á umhverfismálum með pólitískum hætti. **Erró** (f. 1932) stundaði framhaldsnám í Ósló 1952-54 og Accademia di Belle Arti í Flórens og Ravenna 1955-58. Erró hélt sína fyrstu sérsýningu í Flórens 1955 og mótaðist þegar í upphafi af súrrealisma, ekki síst í anda Roberto Matta og Wilfredo Lam. Með samklippum sínum frá 1958 koma fyrstu popp-einkennin fram í list hans, en Erró varð snemma á sjöunda áratugnum einn helsti fulltrúi þeirrar stefnu í Evrópu, og náði með sérstæðum hætti að tengja hina súrrealísku hefð við samtímann með frásagnarkenndu popp-málverki sínu. **Kristján Guðmundsson** (f. 1941) er sjálfmenntaður myndlistarmaður en hélt sína fyrstu sérsýningu 1968. Hann var einn af stofnendum SÚM-hópsins og meðal atkvæðamestu listamanna í hópnum frá upphafi. Kristján mótaðist í byrjun af popplist og flúxus-hreyfingunni. Kristján telst með fyrstu frumkvöðlum konseptlistar á Íslandi og hafa mörg verka hans fjallað um forsendur myndmálsins og listhugtaksins. **Sigurður Guðmundsson** (f. 1942) stundaði framhaldsnám í Hollandi 1963-64 og 1970-71, þar sem hann hefur lengst af verið búsettur síðan. Sigurður var einn af stofnendum SÚM-hópsins og hélt sína fyrstu sýningu í Gallerí SÚM 1969. Sigurður var meðal virkustu félaga hópsins og var frá upphafi mótaður af hugmyndum flúxus-hreyfingarinnar í Evrópu auk þess sem hann var ásamt með bróður sínum Kristjáni meðal fyrstu manna til að sýna verk í anda konseptlistar hér á landi. **Hreinn Friðfinnsson** (f. 1943) stundaði framhaldsnám í Róm 1966-67 og Limoges í Frakklandi 1970-71. Hann var einn stofnenda SÚM-hópsins og sýndi á fyrstu SÚM-sýningunni 1965. Hreinn hefur einkum lagt stund á rýmislist, en einnig unnið með ljósmyndir og teikningar. Verk hans mótuðust fljótt af anda flúxus-hreyfingarinnar og konseptlistarinnar, en Hreinn hefur alltaf unnið úr þessum áhrifum á mjög persónulegan og ljóðrænan hátt. Hann hefur ýmist notað tilbúna eða fundna hluti í verk sín eða unnið í hin margvíslegustu efni svo sem tré, málm, gler og tau.

Magnús Tómasson (f. 1943) stundaði framhaldsnám í Kaupmannahöfn 1963-68, hélt fyrstu sérsýningu sína 1962 og

var meðal stofnenda SÚM-hópsins 1969. Magnús hóf feril sinn sem málari en fór mjög snemma að fást við skúlptúr og rýmisverk úr blönduðu efni. Í lok sjöunda áratugarins voru verk hans í anda flúxus og popplistar en þróuðust yfir í ljóðrænar samsetningar, oft með goðsögulegu og írónísku ívafi.

Þrír fulltrúar „nýja málverksins“

Í anddyri og á stigapalli eru þrjú verk eftir fulltrúa þess nýja og hlutbundna málverks sem fram kom upp úr 1980. **Helgi Þorgils Friðjónsson** (f. 1953) stundaði framhaldsnám í Hollandi 1977-79. Hann kom fram sem einn helsti frumkvöðull hins svokallaða „nýja málverks“ undir lok 8. áratugarins þar sem hann notfærði sér jöfnum höndum myndasögur, banalt veggjakrot og goðsögulegar figúrur til þess að skapa nýtt málverk sem var fullt af húmor og próttmikilli frásögn. Um miðjan 9. áratuginn verða þau kaflaskil í verkum Helga að verk hans fara að vísa æ sterkar í evrópska listhefð um leið og hann fer að notfæra sér myndlíkingar með markvissari hætti og faga handbragð málverksins.

Georg Guðni (f. 1961) stundaði framhaldsnám í Maastricht í Hollandi 1985-87. Frá upphafi hefur athygli Georgs Guðna beinst að landslagsmálverkinu, einkum hinna rómantísku landslagshefð sem vitnar um einingu og samsvörun fegurðarinnar í listinni jafnt og í náttúrunni. Málverk Georgs Guðna eru afar einföld í formi sínu og nálgast þar hreinan minimalisma, en þeim mun dýpri í því töfraslungna andrými og birtu sem hann magnar fram með lagskiptri málningu þar sem birtan lýsir í gegnum efniskennnd olíulitarins.

Sigurður Árni Sigurðsson (f. 1963) stundaði framhaldsnám við École Nationale d'Art de Cergy-Pontoise í Frakklandi 1987-90. Sigurður Árni notar náttúruskírskotun í málverkum sínum til að velta upp spurningum um þá mótsögn sem felst í hinu óendanlega stóra rými sem skapast í skilunum milli forms og bakgrunns á tvívíðum fleti. Þannig verða landslagsform bara form á meðal forma, sem má leika sér með á marga vegu.